

rijksuniversiteit
 groningen

Hanzehogeschool
 Groningen
 University of Applied Sciences

Kennishetwerk Krimp Noord-Nederland

provinsje fryslân
 provincie fryslân

provincie Drenthe

De kracht van dorpen

Het begon alweer op een 'echt' krimpcafé te lijken. Deelnemers uit verschillende plekken in het noorden verzamelden zich in de Theaterkerk Nes met uitzicht op de Waddendijk in Fryslân om te bespreken hoe dorpen er voor staan. De bijeenkomst werd extra feestelijk door de muzikale bijdragen van Gerrit Breteler en Peter van der Zwaag. Al klonk in de liedjes ook frustratie en verdriet over het verdwijnen van de kleinschalige structuren en de verbinding tussen de bewoners onderling op het platteland. In de verschillende presentaties kwam juist weer naar voren dat er ook hele mooie dingen gerealiseerd kunnen worden in dorpen en door bewoners samen en samen met overheden.

Door Nynke Doevelaar

Eerst vertelde Anke Bijlsma over hoe zij samen met de inwoners van Nes en omliggende dorpen van een leegstaande kerk een succesvol theater wist te maken. Zij benadrukte het belang van het betrekken van de mensen uit de nabije omgeving. Niet alleen bij de plannen, maar ook bij de uitvoering. Anke geeft jong en oud baantjes in de Theaterkerk en betaalt daarvoor de maximale vrijwilligersvergoeding. Ze houdt in de programmering rekening met de gevoeligheden die er leven, en geeft de ruimte om de kerk bij gelegenheid ook te gebruiken waar hij voor bedoeld was, bijvoorbeeld voor uitvaartdiensten. Ze overlegde met de omwonenden over de verbouwing en legde uit waarom die nodig was. Ze zorgde voor een goede verstandhouding en samenwerking met het dorpshuis zodat de twee instellingen elkaar versterken.

De directeur en programmeur deed een aanvraag voor LEADER gelden voor de verbouwing en inrichting van de ruimtes en liet die uitvoeren door de mensen uit de buurt. Anke en Gerrit zelf, de medewerkers, de programmering, het gebouw, de horeca, allemaal lokaal geworteld, maar het publiek komt van overal in het land. De Theaterkerk en ook andere culturele projecten zoals de Wad-opera zijn gezamenlijk gedragen projecten en laten ook de eigen inwoners de mooie kanten en de mogelijkheden van het gebied weer zien. De last die de bewoners hebben van al die bezoekers nemen ze daardoor zonder grote problemen op de koop toe.

Initiatiefnemer Anke Bijlsma, directeur en programmeur van Theaterkerk Nes, won in 2017 de Cultuurprijs van Noardeast-Fryslân voor haar inspanningen op het gebied van kunst en cultuur in de regio. Vanuit Theaterkerk Nes ontwikkelt Anke Bijlsma culturele producties en evenementen, een voorbeeld is de internationale fototentoonstelling Nachtwacht360 of de 'Ids de Beerlezing'.

Wij zijn DOM

Sjoerd Hoekstra van de provincie Fryslân en Jan Rodenhuis, een van de drie DOM denkers die kan helpen bij het vlottrekken van moeizaam verlopende projecten in dorpen, lieten aan de hand van verschillende voorbeelden zien hoe en waar de DOM (Dorp Ontwikkelings Maatschappij of Methode) kan worden ingezet. Een DOM-denker is een onafhankelijke buitenstaander die met de verschillende betrokkenen meedenkt over hoe ze de goeie ideeën die er al zijn verder kunnen brengen. Voorwaarde is dat de gemeente mee wil doen en een deel van de kosten draagt, de provincie draagt ook financieel bij en betaalt de DOM denker. Twee principes zijn leidend bij DOM: samenwerken en resultaatgericht. Vaak willen alle partijen wel meewerken aan verbeteringen van de fysieke en/of sociale kwaliteit van hun dorp, maar komen ze er samen toch niet goed uit. Omdat er te veel verschillende belangen zijn, niet iedereen mee wil doen, er juist te veel partijen aan tafel zitten of het ambitieniveau te hoog is. Door dat de DOM denkers onafhankelijk zijn kunnen ze zich kritisch opstellen naar alle verschillende partijen. Ze weten hoe het bij de overheid werkt, maar helpen ook om buiten die kaders te denken. Ze werken niet top down en niet bottom up, maar nemen de verschillende partijen mee: samen door het midden.

Theaterkerk

Voorheen gereformeerde kerk maar sinds 2018 omgetoverd tot een plek voor culturele evenementen, congressen, debatten, maar ook rouw-diensten en trouwfeesten. Stichting Theaterkerk Nes is opgericht om ervoor te zorgen dat de exploitatie een duurzame onderneming wordt, zonder winstoogmerk, waarbij de continuïteit gewaarborgd wordt.

THEATERKERK NES

En het mag niet bij praten blijven, er moeten concrete stappen worden gezet, door alle belanghebbenden. De DOM denkers bepalen niet wat het resultaat moet zijn, maar zorgen er wel voor dat er in ieder geval beweging komt. Vanuit Noordoost Friesland en nu op meer plekken in Friesland zijn mooie resultaten geboekt met de methode. Op de website www.wijzijndom.nl meer voorbeelden en informatie.

Aan het werk

Natuurlijk gingen de bezoekers van het Krimpcafé ook deze keer zelf aan de slag. Voor aanvang werden ze al uitgenodigd na te denken over de kansen en uitdagingen voor het gebied waar ze naartoe gekomen waren, Noordoost Friesland, en hun gedachten te noteren op bierviltjes. Bitoen Tran, de zogenaamde lawaaimaker van het DOM-team, las er enkele voor. 'Ruimte, natuur, niet te veel aan doen', maar ook 'Huizen bouwen voor jongeren en ouderen zodat ze niet uit het gebied weg hoeven.' Voorbeeld van een dilemma waar veel dorpen en gemeenten mee worstelen. In het spel dat de deelnemers daarna in drie groepen gingen spelen lag een soortgelijke uitdaging op tafel.

In een fictief dorp, waarin grappig genoeg verschillende deelnemers hun eigen woonomgeving herkenden, spelen verschillende vraagstukken. Om er enkele te noemen: twee scholen gaan fuseren, de kerk staat leeg, er wordt geklaagd dat jongeren en ouderen geen geschikte woonruimte vinden, een grote monumentale boerderij staat te vervallen en de sportvereniging is uit de accommodatie gegroeid.

In twee van de drie groepen kregen de spelers een kaartje met daarop hun rol en hun belangen. Bestuurders van de sportvereniging en van Dorpsbelangen, wethouder, projectleider van de gemeente, grondeigenaar, plaatselijke ondernemers, woningbouwcorporatie. Ze zaten allemaal samen aan tafel en probeerden samen de verschillende puzzelstukken op een gunstige manier samen te brengen. De drie DOM denkers die het spel begeleidden deden dat elk op hun eigen manier, wat meteen laat zien dat er niet één aanpak of oplossing is. Allemaal zorgden ze voor een levendige discussie en oog voor de verschillende belangen. 'Mensen willen gehoord en gezien worden, als ze zich niet gesteund voelen, zetten ze hun hakken in het zand en zijn ze niet bereid constructief mee te denken' legde één van de DOM denkers zijn groep uit.

Spelregels

In de eerste groep werd het spel niet gespeeld, maar werd samen nagedacht over obstakels en oplossingen voor het samen komen tot resultaten. 'De spelregels moeten duidelijk zijn voor iedereen.' 'De spelregels moeten niet van te voren vastliggen, er moet ruimte zijn op het speelveld om het juist eens anders te doen.' 'De systeemwereld van de overheid en de leefwereld van de bewoners komen lastig bij elkaar, je moet elkaar als gelijkwaardige gesprekspartner zien.' 'Je komt niet altijd tot consensus, maar je kunt wel afspreken dat iedereen zich committeert aan de uitkomst en samenwerkt in de uitvoering, ook als het niet precies is wat jij zelf graag wilt.' 'Wie vertegenwoordig je eigenlijk als maar een paar inwoners lid zijn van dorpsbelangen? Kun je dan wel namens de inwoners spreken, of moet je dan eerst een enquête doen?'

In de tweede groep speelden de deelnemers de uitgedeelde rollen met verve. Soms een heel andere rol dan ze in het echte leven hebben. 'Leuk om eens de andere kant te spelen, af en toe even in elkaars schoenen gaan staan, geeft begrip.'

'Je komt niet altijd tot consensus, maar je kunt wel afspreken dat iedereen zich committeert aan de uitkomst en samenwerkt in de uitvoering, ook als het niet precies is wat jij zelf graag wilt.'

Sommige belanghebbenden in deze groep gingen vol voor hun eigen belang en zaten niet te wachten op compromissen. Anderen zagen meteen mogelijkheden voor samenwerking. Sommige betrokkenen waren eerder al teleurgesteld omdat hun plannen niet waren omarmd en geloofden er eigenlijk niet meer in en leunden achterover. De DOM denker wilde juist van iedereen horen om de verschillende belangen helder te krijgen en alle partijen betrokken te houden. Hij stelde voor om naast de gesprekken met alle partijen samen ook in kleinere samenstellingen door te praten over deelonderwerpen.

Ook in de derde groep werd gesproken over het instellen van werkgroepen om verschillende onderwerpen verder uit te diepen. Wel werd er meteen bij gezegd dat de terugkoppeling naar de hele groep goed geregeld moest zijn. In deze groep bleek het lastig de uitgangspunten helder te krijgen. Zijn de belangen die worden genoemd wel echt zo groot? Zijn er echt te weinig huizen voor jongeren en ouderen in het dorp? Op het moment dat de DOM-denker zich voordeed als projectontwikkelaar die de leegstaande gebouwen wel wilde ombouwen en in de markt zetten, voelden de deelnemers toch meer overeenkomstige dan tegengestelde belangen en was er meer bereidheid om er samen voor te zorgen dat het dorp zelf het heft in handen hield. De DOM denker wees verder op het belang van het verzamelen van alle beschikbare informatie. Dat kunnen alle partijen tegelijkertijd doen. Ook bij andere processtappen kan iedereen tegelijk op verschillende vlakken aan het werk zijn, zo blijft iedereen betrokken en krijgt het proces vaart. In de praktijk wachten partijen vaak op elkaar en dat werkt onnodig vertragend.

Helikopterview

De drie groepen hadden nog wel veel langer met elkaar door willen spelen en praten, het was niet makkelijk de deelnemers te verzamelen voor de plenaire afsluiting. Iedere groep deed kort verslag van wat er zoal was besproken. Het spelen van het spel had inzichtelijk gemaakt hoe belangrijk het is om goed te communiceren en helder te maken welke beelden de verschillende belanghebbenden hebben van de ideale oplossing. Er werd een duidelijke toegevoegde waarde gevoeld bij de onafhankelijke rol van de DOM denker. De buitenstaander zonder eigen belang met helikopterview kan partijen beter naar zichzelf laten kijken en ervoor zorgen dat iedereen zich gehoord en betrokken blijft voelen. Ook het belang van het gezamenlijk afsluiten van een projectfase en het vieren van successen werd genoemd om steeds verder te komen en niet te blijven hangen in eindeloos praten. De deelnemers zijn enthousiast over het spel en over de methode. Wel geven ze aan dat het samenbrengen van burgers en overheden een voorwaarde, de afstand tussen bestuurders en bewoners is letterlijk en figuurlijk groot. Maar ze hebben elkaar nodig en als dat besef er is, kan er veel.

Op de website **www.wijzijndom.nl** meer voorbeelden en informatie over de DOM methode

In de provincie Groningen is de Actieve Dorpen Aanpak ontwikkeld, zie daarvoor **www.actievedorpen.nl**

De presentaties van deze middag zijn te vinden op **www.kennisvoorkrimp.nl**

Aan dit verslag werkten mee:

Elly van der Klauw (redactie)

Akko Muskens (redactie)

Nynke Doevelaar (tekstschrijver)

Harma Kaput (fotografie & lay-out)

Het Kennisnetwerk Krimp Noord-Nederland is een gezamenlijk initiatief van de Rijksuniversiteit Groningen en de Hanzehogeschool Groningen op verzoek van de drie noordelijke provincies. Ons doel is om organisaties die zich bezighouden met demografische transitie en bevolkingskrimp in Noord-Nederland te verbinden, om kennis te delen en om kennis te ontwikkelen door onderzoeksvragen op te halen en die bij de kennisinstellingen uit te zetten.